

Секрети і міфи сталевого символу Києва: «Батьківщина-мати» на березі Дніпра

Сьогодні вже неможливо уявити панораму правого берега Києва без його символів: великої Дзвіниці Києво-Печерської Лаври і величезного сталевих монумента «Батьківщина-Мати». Останній входить до списку найвищих пам'яників світу, випереджаючи американську статую Свободи, і вже 40 років височіє над столицею України.

Рішення про те, що Києву потрібен меморіальний комплекс, що нагадує про перемогу у Другій світовій війні, прийняли в першій половині 1970-х. Проектуванням комплексу, як й створенням самого пам'ятника, займався відомий радянський скульптор Євген Вучетич, який був автором подібних монументів в інших містах СРСР. Проте він не встиг завершити розпочате. Після його смерті «Батьківщину-матір» добудовував український скульптор Василь Бородай, завдяки йому статуя і весь меморіальний комплекс набули сучасного вигляду.

Сталь і металургійні технології в будівництві монумента

Висота цієї вражаючої скульптури разом із постаментом - 102 метри. Маса сталевих «Батьківщини-матері» - 530 тон. Але вона приховує в собі декілька секретів, які майже непомітні на панорамних фотографіях.

Справа в тому, що постамент пам'ятника - це не лише опора із залізобетону, а 5-поверхова будівля музею. Для тих, хто вже був у музеї, відкриттям стане інформація про невидиму частину пам'ятника, яка йде під землю майже на 18 метрів і забезпечує стабільність конструкції. Музейні доглядачі стверджують, що київська «Батьківщина-мати» може витримати 9-бальний землетрус. Тому підземна частина - режимний об'єкт, куди пускають відвідувачів в дуже рідкісних випадках. А ось майже всі інші частини доступні для екскурсій. Але про це трохи пізніше.

Що ж за диво-матеріал дозволив створити такий вражаючий монумент?

Це сталь! В історичних документах повідомляється, що метал для пам'ятника виробили в Запоріжжі. Зараз в цьому місті є два незалежних металургійних підприємства. Один з них - Дніпроспецсталь - найбільший в Україні виробник нержавіючих і спеціальних сталей. На другому - меткомбінаті Запоріжсталь, який зараз входить до Групи Метінвест - виробляють

[плоский прокат](#)

. У виготовленні матеріалу для реалізації такого масштабного і ідеологічно важливого проекту їм довелося об'єднати зусилля: на Дніпроспецсталі виробляли нержавіючі злитки, а в прокатних цехах Запоріжсталі їх перекочували в листи.

Вже в Києві сталеві компоненти збирали в одну конструкцію. В результаті вийшла унікальна за світовими мірками суцільнозварна скульптура. В її основі закладено сталевий несучий каркас, який добре видно на документах, опублікованих на сайті музею. Загалом, він не сильно відрізняється від промислових металоконструкцій і чимось схожий на величезні електроопори. Цей каркас забезпечує міцність і стійкість конструкції скульптури. Зовні ми бачимо пластинчастий каркас і облицювання. А між ними є ще один невидимий шар - оббудівний каркас, який є з'єднувальною ланкою між несучим і пластинчастим. В

мережі інтернет сьогодні можна знайти детальні креслення скульптури із розмірами і рекомендаціями щодо складання та зварюванні її елементів .

Зауважимо, що сталь обрали не відразу. Спочатку планувалося, що на постаменті встановлять 90-метрову бронзову статую. Також вивчали можливість покриття скульптури сухозлітним золотом.

Проте, від цих ідей в процесі проектування відмовилися. Ймовірно, як з технологічних причин, так і через дорожнечу матеріалів.

Проте майже сотня бронзових скульптур сьогодні розкидана по тематичним зонам меморіального комплексу.

Особливості монтажу пам'ятника

Розробку такої складної конструкції робив проектний інститут «Укрпроектстальконструкція». Блоки, з яких згодом збирався пам'ятник, виготовляли на Київському заводі експериментальних машин (також відомий, як Завод імені Паризької комуні) за технологією і під керівництвом фахівців Інституту електрозварювання АН УРСР імені Е.О. Патона. Цей завод знаходився на західній околиці Києва (в районі сучасної станції метро Академмістечко), тому зібрані там блоки повинні були мати габарити, які підходять для перевезення вулицями столиці.

Монтаж пам'ятника відбувався вже на місці. Для цього змонтували спеціальні надвисокі крани. Подейкують, що в поспіху перед урочистим відкриттям їх розпиляли і скинули в Дніпро.

Згідно офіційним документам, висота фігури «Батьківщини-матері» з урахуванням меча - 62 метри. А разом з постаментом-музеєм - 102 метри. Але в деяких документах вказано інший показник - 108 метрів.

Цей факт привів до появи низки легенд. Одна з них розповідає про те, що під час будівництва через наполегливе прохання православного духовенства довелося трохи зменшити висоту скульптури, щоб вона не була вище великої Дзвіниці Києво-Печерської Лаври. Більш правдивою здається версія про те, що меч «Батьківщини-матері» зробили коротшим після аеродинамічних випробувань. Адже його початкові розміри могли зашкодити скульптурі загалом. До речі, з цієї ж причини зброя має ромбовидний переріз. Це дозволяє більш ефективно гасити коливання, що створюються на такій висоті сильними вітрами.

На користь цієї версії говорить той факт, що на подібній статуї в Волгограді довелося переробляти дуже довгий меч. Первісна конструкція зі сталі та титану сильно розгойдувалася, видавала непримні металеві звуки. Довелося виготовити нову сталеву зброю, в якій виконали спеціальні отвори для зниження парусності.

У Києві розсудливо передбачили цей ризик.

Як облаштована «Батьківщина-мати» зсередини

Ознайомитися зі скульптурою можна не тільки зовні, але і всередині. Для цього в музеї є кілька екскурсій, протягом котрих туристи можуть піднятися на оглядові майданчики, розташовані на різних рівнях «Батьківщини-матері».

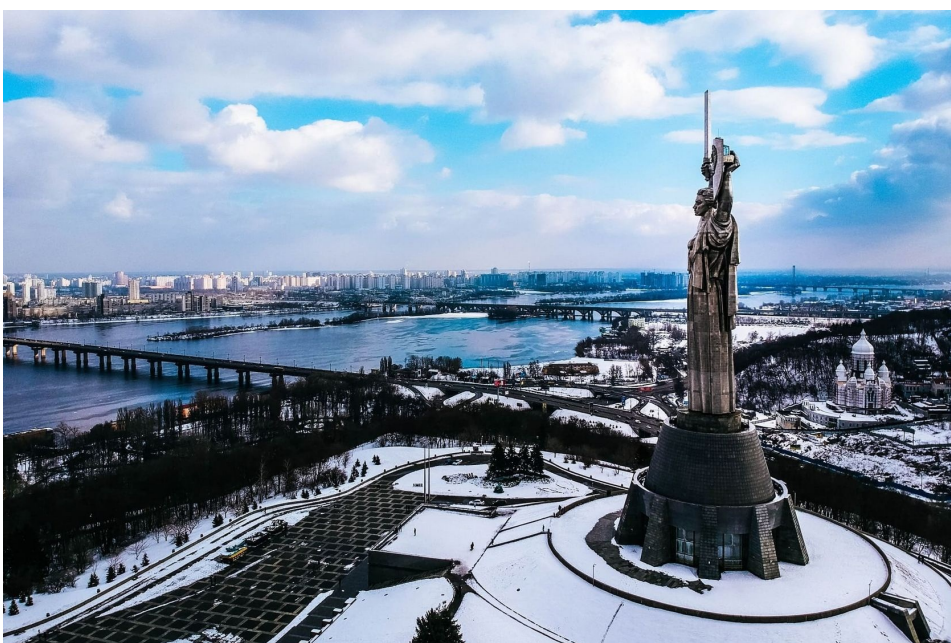
Всередині скульптури можна побачити і доторкнутись до величезних

сталих труб

і металоконструкцій, проїхатися на технологічних ліфтах. Один з них веде на рівень грудей - близько 70 метрів, так званий «Дев'ятий поверх». Звідси сходами можна дістатися до щита, щоб насолодитися панорамою Києва і видами на Печерськ, Лавру, Дніпро і лівий берег столиці.

Зі щита також можна в деталях розглянути меч у правій руці і голову скульптури, на маківці якої є люк. Під ним ховається ще один секрет - невеликий висувний крап, за допомогою якого періодично виконуються сервісні роботи.

Показово, що працівники музею іноді називають статую «Галя». Річ у тому, що її прототипом стала українська художниця і скульпторка Галина Кальченко.

Меморіальний комплекс

«Батьківщина-мати» - частина меморіального комплексу «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941-1945 років», який був відкритий в 1981 році. До речі, в його відкритті брав участь генсек КПРС Леонід Брежнєв. У музеї досі зберігається книга з його відгуком. У 2015 році меморіал був перейменований в «Національний музей історії України у Другій світовій війні». Він розташований на майже 10 гектарах. На його території є величезна чаша Вічного вогню, алея міст-героїв, безліч скульптурних композицій, які демонструють різні епізоди війни: від оборони кордону до форсування Дніпра. Також тут працює виставка історичної та сучасної військової техніки.

Сьогодні меморіальний комплекс - це улюблене місце відпочинку киян та гостей столиці. Вважається, що його вже відвідали понад 21 мільйона осіб. А зараз кожен рік сюди приходить близько 1 млн осіб. І це тільки офіційні дані!

Скульптура «Батьківщина-мати» і її образ регулярно беруть участь в різних арт-проектах. Наприклад, в 2014 році на День Конституції за допомогою лазерної проекції її підсвітили в кольори українського прапора. А в 2020 році поряд з нею встановили 90-метровий флагшток. Копія голови скульптури була одним з центральних елементів виставки WOW Ukraine, яка проходила в 2019-2020 р.р. на території центрального залізничного вокзалу Києва.

Автори і будівельники скульптури «Батьківщина-Мати» гарантували, що вона простоїть не менше 150 років! Так що сталевий символ Києва ще тривалий час буде туристичним магнітом столиці.

<https://metinvestholding.com/ua/media/news/sekreti-i-mifi-staljnogo-simvola-kieva-rodina-matj-na-beregu-dnepra>